

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

Факультет соціально-економічної освіти

“Затверджено”

На засіданні Приймальної комісії
НПУ імені М. П. Драгоманова
протокол № 5 від «18» лютого 2019р.
Голова Приймальної комісії
Андрущенко В. П.

“Рекомендовано”

Вченою радою факультету
соціально-економічної освіти
протокол № 5 від «29» січня 2019р.
Голова Вченої ради
Євтух В. Б.

Програма додаткового вступного випробування

з соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю

для громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, при вступі на
навчання для здобуття ступеня **бакалавр**
на базі здобутого освітньо-кваліфікаційного
рівня молодшого спеціаліста

галузь знань 01 освіта/педагогіка
(шифр, назва)

спеціальність 011 – освітні, педагогічні науки
(шифр, назва)

освітня програма соціально-виховна робота з дітьми та молоддю
(назва)

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

У сучасних умовах розвитку та реформування національної освіти наголошено на акцент щодо підготовки педагогів, здатних до педагогічної взаємодії з дітьми та молоддю в умовах соціальних трансформацій та потрясінь. Перед системою вищої освіти постає завдання підготовки організатора соціально-виховної роботи, який здатен до узагальнення сучасної теорії та методики виховної роботи і соціально-виховних процесів, критичної оцінки можливих шляхів їх оптимізації в освітній сфері.

З огляду на трансформацію ступеневої підготовки фахівця в умовах вищого навчального закладу особливого значення набуває розробка теоретичних основ підготовки бакалаврів спеціальності «Освітні, педагогічні науки» за спеціалізацією «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю».

Програма вступних екзаменів на освітньо-кваліфікаційний рівень «бакалавр» передбачає виявлення рівня готовності сучасного фахівця освітньої сфери до визначення ефективних умов соціалізації особистості в сучасному суспільстві; вивчення дії об'єктивних і суб'єктивних факторів соціально-виховного середовища, характеру їх впливу на формування особистості вихованця; дослідження закономірностей та перспектив соціальної взаємодії особистості та виховного середовища; розробки та впровадження педагогічних та загально наукових методів виховання.

Майбутні бакалаври мають **знати**: сутність педагогіки як науки; принципів та методів соціально-виховної роботи; особливості соціалізації особистості в різних мікросоціумах; характеристики загальних технологій соціально-виховної діяльності; методику соціально-виховної роботи з різними групами вихованців; можливості та умови ефективної реалізації загально наукових та педагогічних методів в практиці соціально-виховної роботи .

Абітурієнти мають виявити такі **вміння**: аналізувати різні фактори впливу на соціалізацію особистості вихованця; диференціювати зміст діяльності відповідно до різних об'єктів, суб'єктів та напрямів соціально-виховної роботи; добирати та адаптувати відповідно до мети, особливостей вихованців і реальної педагогічної ситуації технології соціально-виховної роботи, методи та прийоми реалізації завдань соціально-виховної роботи; проектувати, планувати, організовувати та аналізувати організаційні форми виховної роботи; здібностей, задатків, активізації зусиль вихованців, батьків, спільноти на вирішення завдання всебічного розвитку вихованця..

Програма містить два модулі: I – «Теорія та історія соціального виховання» (9 тем) та II – « Технології соціально-виховної роботи» (11 тем).

Білети вступних іспитів містять чотири питання. Пропонується така система оцінювання – максимальна оцінка – 200 балів, з них:

- 1 питання – максимально 50 балів;
- 2 питання – максимально 50 балів;
- 3 питання – максимально 50 балів;
- 4 питання – максимально – 50 балів.

Відповідно: 0 – 99 «низький»; 100 – 139 «задовільний»; 140-169 «достатній»; 170-200 «високий».

2. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ АБІТУРІЄНТА НА ВСТУПНОМУ ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ (для громадян України)

<i>За шкалою універси- тету</i>	<i>Визначення</i>	<i>Характеристика відповідей абітурієнта</i>	
		<i>на питання теоретичного змісту</i>	<i>на питання практичного змісту</i>
0-99 бали	Низький	Абітурієнт проявив поверхові, фрагментарні теоретичні знання і не обізнаність щодо методів та форм відповідної роботи та (або) не спроможність до оцінки результату власної діяльності.	Абітурієнт не здатний розв'язати практичні завдання через невміння чітко визначити мету соціально-виховної роботи, цільову групу, розробити та реалізувати план відповіді, навести приклади
100-139 балів	Задовільний	Абітурієнт виявив достатню теоретичну підготовку з програмного матеріалу, вміння викласти окремі його положення, логічно розмірковує при характеристиці теорії соціального виховання. Не виявив спроможності до загальної оцінки теорії та практики соціально-виховної діяльності	У процесі розв'язання практичного завдання абітурієнт продемонстрував здатність до вирішення окремих складових визначеної проблеми, володіння певними методами роботи і часткову спроможність до оцінки результату власної соціально-виховної діяльності
140-169 балів	Достатній	Абітурієнт виявив достатній рівень теоретичної підготовки з програмного матеріалу, вміння послідовно його викласти. Дає переконливі відповіді щодо методів та форм соціально-виховної роботи. Не повною мірою демонструє обґрунтованість	У процесі розв'язання практичного завдання абітурієнт продемонстрував здатність до розв'язання завдання, використовуючи лише стандартні способи вирішення визначеної проблеми. Виявив достатній рівень володіння основними формами і

		теоретичних положень.	методами соціально-виховної роботи
170-200 балів	Високий	Абітурієнт виявив високий рівень теоретичної підготовки, вміння аналізувати наукову літературу зі спеціальності, логічно та послідовно викладати теоретичний матеріал, обґрунтувати основні наукові положення з теорії і технології, робити висновки.	У процесі виконання практичних завдань абітурієнт виявив здатність вірно формулювати конкретну мету соціально-виховної роботи, визначати цільову групу, ресурси, добирати адекватні методи та форми виховної роботи. Абітурієнт виявив творчий підхід до розробки та втілення виховного проекту, спроможність до всебічної оцінки та аналізу результату власної діяльності, та діяльності вихованців

Якщо абітурієнт під час вступного випробування з конкурсного предмету набрав від 0-99 балів, то дана кількість балів вважається не достатньою для допуску в участі у конкурсному відборі до НПУ імені М. П. Драгоманова.

Оцінювання рівня знань абітурієнтів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань абітурієнта виводиться за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали (оцінки) вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії усім абітурієнтам, хто приймав участь у випробуванні після закінчення іспиту.

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

МОДУЛЬ I. Теоретичні основи соціального виховання

Тема 1.1. Сутність та зміст соціального виховання. Соціалізація.

Виховання як соціальний інститут. Сутність поняття «соціальне виховання». Мета, завдання соціального виховання. Специфіка соціального виховання. Особливості соціалізації дітей та молоді в сучасних умовах. Сучасні підходи до визначення соціалізації. Механізми соціалізації: рефлексійний, традиційний, інституційний, стилізований, міжособистісний.

Тема 1.2. Напрями та види соціального виховання.

Соціальне виховання з позиції суспільства: громадянське виховання, суспільне виховання, формування людини у відповідності з соціальним ідеалом, формування соціально активної особистості, упровадження певних моральних цінностей, ідеалів. Соціальне виховання з позиції соціальних інститутів і самої особистості. Державні документи, які обумовлюють зміст соціального виховання. Виховні інститути, інституції та соціальне виховання.

Тема 1.3. Історія розвитку системи соціального виховання.

Виховання молоді у первісному суспільстві. Спартанська, афінська виховні системи. Школа і педагогіка Стародавнього Риму, у східних слов'ян, в епоху Середньовіччя. Форми та методи народного виховання на території Сучасної України. Основні напрями й особливості освітньо-виховної та благодійної роботи в державі в період існування Київської Русі. Соціальне виховання в Україні у період козацької доби. Виникнення Братських шкіл і їх роль у просвітництві.

Тема 1.4. Історія розвитку соціального виховання з кінця XVIII до кінця XIX століття.

Педагогічна діяльність Й. Г. Песталоцці, І. Базедова, Ф. Дістерверга, теорія навчання та виховання Й. Гербарна. Соціальне виховання у другій половині XVIII ст. Ідеї народності та природо відповідності Г. Сковороди. Педагогічні ідеї О. Духновича, Т.Шевченка, П. Куліша, К. Костомарова, К.Д. Ушинського. Педагогічні ідеї Я.А. Коменського, Д. Локка, Ж.-Ж. Руссо. Освіта в Україні другої половини XIX ст. Освітньо-педагогічна діяльність М.Пирогова, М. Корфа, Х. Алчевської, вільне виховання Л.Толстого, теорія фізичного виховання П.Лесгафта.

Тема1.5. Ідеї національного виховання в Україні.

Традиції соціальної підтримки населення за часів козацтва. Соціально-благодійна діяльність українських братств. Сільська громада як осередок соціального захисту нужденних. Ідеї національної школи М. Драгоманова. Наукова та освітня діяльність Наукового товариства імені Тараса Шевченка. Ідеї соціального виховання М. Грушевського. Педагогічні ідеї І. Франка, Лесі Українки, Т. Лубенця. Зміст національної освіти в УНР. Ідеї національного виховання у працях С. Русової, І.Огієнка, Г.Ващенка.

Тема 1.6 Виховна система періоду існування радянської влади на території України.

Боротьба за національно-виховну систему в період революції 1917-1920 рр. Соціально-виховна діяльність у 20-30 роки XX ст. Роль А.С. Макаренка та С.Т. Шацького у розвитку соціально-педагогічної діяльності. Педагогічна творчість А. Макаренка. Тенденція відродження, формування національної самосвідомості у виховній діяльності школи після утворення СРСР. Соціальне виховання у 40-50 роки та 60-70 роки. Методика колективних творчих справ І.П.Іванова. Педагогічна система В. Сухомлинського.

Тема 1.7. Формування сучасної системи соціально-виховної роботи в Україні (90-ті роки XX ст. – поч. XXI ст.).

Еволюція ідеї національного соціального виховання в документах і положеннях. Тенденції розвитку виховної роботи в мікро- та макросоціумі сучасної України. Реформування освіти на сучасному етапі (XXI ст.). Особистісно орієнтоване виховання. Гуманістичне виховання дітей та молоді.

Тема 1.8. Характеристика сучасних виховних технологій

Технології індивідуалізованого (персоніфікованого) виховання. Технологія індивідуальної педагогічної підтримки у вихованні (О. Газман). Шоу-технології (перегривання популярних телевізійних програм у навчально-виховному процесі школи). Модель тьюторського супроводу індивідуальних освітніх програм (Т. Ковалева). Модель індивідуалізованого творчого виховання (І. Волков). Технологія тьюторської підтримки та супроводу дитини. Технологія міжвікового виховання.

Тема 1.9. Зарубіжні технології виховання.

Морально-виховувальна освіта у провідних зарубіжних країнах (США, Японія). Технологія розвитку контакту «вихователь – важкий школяр». Релігійне виховання в зарубіжних школах (Великобританія, Германія, Бельгія, США). Вальфдорфська педагогіка. Виховні центри Австрії. Превентивна педагогіка Німеччини.

МОДУЛЬ II. Технології соціально-виховної роботи

Тема 2.1. Технології соціально-виховної роботи: сутність та специфіка.

Поняття педагогічних технологій. Типи та види педагогічних технологій. Особливості технологій виховання. Структура технологій соціально-виховної роботи. Базові технології соціально-виховної роботи. Інноваційні технології соціально-виховної роботи.

Тема 2.2. Методи соціально-виховної роботи.

Методи в соціально-виховній діяльності. Філософські та загально наукові методи. Спеціальні наукові методи. Загально наукові методи. Психологічні методи в практиці соціально-виховної роботи. Соціологічні методи. Педагогічні методи у соціально-виховній роботі.

Тема 2.3. Організаційні форми соціально-виховної роботи.

Поняття «організаційна форма соціально-виховної роботи». Специфічні ознаки форми виховної роботи. Класифікація організаційних форм виховної роботи. Особливості комплексних форм роботи. Індивідуальні, групові та масові форми виховної роботи.

Тема 2.4. Методи формування свідомості вихованців.

Місце методів формування свідомості в системі інших педагогічних методів. Методи переконання. Метод навчання та прийоми його застосування. Приклад в системі формування свідомості вихованців. Проектування форм соціально-виховної роботи. Технологія підготовки і проведення виховної бесіди, виховної години, дискусії та диспуту. Використання конференцій в практиці соціально-виховної роботи. Усний журнал, круглий стіл як групові форми соціально-виховної роботи.

Тема 2.5. Методи стимулювання поведінки об'єктів соціально-виховної роботи.

Характеристика методів стимулювання. Методи позитивного підкріплення і прийоми їх застосування. Методи негативного підкріплення і прийоми їх застосування. Педагогічні умови успішного застосування методів стимулювання.

Тема 2.6. Методи організації діяльності вихованців.

Характеристика і значення методів організації діяльності вихованців. Методи соціального навчання та закріплення позитивного досвіду. Педагогічні умови успішного застосування методу доручення. Особливості використання ігрових технік в соціально-педагогічній роботі.

Тема 2.7. Особливості соціально-виховної роботи в умовах закладів оздоровлення та відпочинку.

Переваги роботи закладів оздоровлення та відпочинку у вирішенні проблем соціально-виховної роботи. Таборова зміна як надзвичайно концентрований за змістом та виховною ефективністю період діяльності дитячого чи юнацького тимчасового колективу.

Тема 2.8 Технології соціально-виховної роботи з сім'єю.

Завдання соціально-виховної роботи з сім'єю. Сім'ї, що перебувають в складних життєвих обставинах, особливості роботи з ними. Оцінка потреб сім'ї як інноваційна технологія. Соціально-виховна робота з молоддю сім'єю. Особливості роботи з патронажними, прийомними сім'ями та ДБСТ.

Тема 2.9. Технології формування та розвитку творчої особистості.

Поняття «творча особистість», «творчість» як центральні поняття соціально-виховного процесу. Види обдарувань та типи творчої роботи з обдарованою молоддю. Технології виявлення, діагностики обдарованості.

Тема 2.10 Інноваційні технології виховання в різних соціальних інститутах.

Інноваційне виховне середовище як система використання перспективних педагогічних технологій для забезпечення ефективності виховання. Виховна робота громадських організацій. Волонтерство як джерело педагогічних інновацій. Виховне середовище освітнього закладу, його характеристики. Позашкільні заклади освіти як середовище упровадження виховних інноваційних технологій.

Тема 2.11. Інноваційна діяльність організатора виховної роботи з дітьми та молоддю.

Готовність до інноваційної діяльності в системі соціального виховання. Розвиток інноваційної поведінки вихователя. Педагогічні умови організації професійної діяльності на інноваційному рівні. Особливості інноваційної педагогічної діяльності у виховній роботі.

4. СТРУКТУРА БІЛЕТУ ВСТУПНОГО ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ

**Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова
Факультет соціально-економічної освіти**

Ступень: бакалавр

Галузь знань: 01 освіта/педагогіка

Вступне

Спеціальність: 011 – освітні, педагогічні науки
Освітня програма: соціально-виховна робота з
дітьми та молоддю
На базі ступеня/ОКР: молодший спеціаліст

випробування
додаткове

Екзаменаційний білет № 1

1. Розкрити зміст понять „предмет” та „завдання” соціальної педагогіки.
2. Охарактеризувати зміст та форми соціальної профілактики.
3. Розробити умови змагання для старшокласників.

Затверджено на засіданні Приймальної комісії НПУ ім. М. П Драгоманова
протокол № 5 від «18» лютого 2019 р.

Голова предметної комісії _____ / _____ *Євтух В. Б.* /
Підпис Прізвище, ім'я, по-батькові

1. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Виховання особистості: [Монографія]: у 2 кн. / Іван Дмитрович Бех. – К.: Либідь, 2003. – Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретично-технологічні засади. – 280 с.
2. Бойченко М. А. Моделі і технології виховання в зарубіжних країнах [Текст] : [навч. посіб.] / М. А. Бойченко ; Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. - Суми : Мрія, 2012. - 141 с.
3. Боришевський М. Розиток громадянської спрямованості особистості / М. Боришевський, Т. Яблонська, В. Антоненко та ін. ; за заг. ред. М. Боришевського. – К., 2007. – 186 с.
4. Грицай, Ю. О. Теорія і методика виховання: курс лекцій: Навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / Ю. О. Грицай ; Миколаївський держ. ун-т ім. В.О.Сухомлинського. - Миколаїв : МДУ ім. В.О.Сухомлинського, 2005. - 207 с.
5. Дем'янюк Т. Д. Інноваційні технології трудового виховання учнів [Текст] : навч.-метод. посіб. / Т. Д. Дем'янюк [та ін.] ; Ін-т інновац. технологій та змісту освіти, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Н.-д. лаб. інновац. виховних технологій, Від. освіти Дубен. райдержадмін., Метод. каб. - К. ; Рівне : Волинські обереги, 2008. - 175 с.
6. Дем'янюк, Т. Д. Нові технології позашкільної освіти і виховання / Т. Д. Дем'янюк, І. О. Первушевська; Науково-методичний центр середньої освіти. - Рівне : Волинські обереги, 2000. - 351 с. academia-ps.com.ua/product/306
7. Інноваційні технології громадянського виховання учнівської молоді : навчально-метод. посібник / Т. Д. Дем'янюк [и др.] ; Науково-методичний центр середньої освіти. - К. : [б.в.], 2003. - 264 с.

8. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / [П. Ю. Саух та ін. ; за ред. П. Ю. Сауха]. - Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. - 443 с.
9. Історія соціального виховання (з давніх часів до середини ХХ століття) : хрестоматія. / [упоряд.: О. С. Радул та ін.] — Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2010. — 463 с
10. Карпенчук С. Г. Теорія і методика виховання : навч. посібник для студ. пед. навч. закладів / С. Г. Карпенчук. - К. : Вища школа, 1997. - 304 с.
11. Куроченко, І. І. Технології екологічної освіти та виховання в позашкільному закладі [Текст] : навч.-метод. посіб. на допомогу керівникам гуртк., клуб. та секц. роботи екол. спрямування / І. І. Куроченко, В. Г. Рискова ; Рівнен. міськ. палац дітей та молоді, Екол. центр. - Рівне : Волинські обереги, 2015. - 185 с.
12. Лукашевич М.П. Соціалізація. Виховні механізми і технології // Навч.-метод. посіб. – К.: ІЗМН, 1998. – 112 с.
13. Макаренко А.С. Методика виховної роботи. – К.: Рад. шк., 1990. – 366 с.
14. Масол Л. М. Художньо-педагогічні технології в основній школі: єдність навчання і виховання : метод. посіб. / Л. М. Масол ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. - Харків : Друкарня Мадрид, 2015. - 177 с.
15. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології : навч. посіб. / А. С. Нісімчук [та ін]. - К. : Видавничий центр "Просвіта" : Пошуково- вид. агентство "Книга Пам'яті України", 2000. - 365 с.
16. Омеляненко В. Л. Теорія і методика виховання : навч. посіб. / В. Л. Омеляненко, А. І. Кузьмінський. - К. : Знання, 2008. - 415 с. - (Серія "Навчально-методичний комплекс з педагогіки").
17. Оржеховська В. М. Технології розбудови виховної системи загальноосвітнього навчального закладу: навч.-метод. посіб. / Оржеховська В. М., Федорченко Т. Є. ; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. - Кіровоград : Імекс, 2014. - 171 с.
18. Особистісно орієнтовані технології навчання і виховання у вищих навчальних закладах [Текст] : кол. монографія / В. П. Андрущенко [та ін.] ; заг. ред.: В. П. Андрущенко, В. І. Луговий ; АПН України, Ін-т вищ. освіти. - К. : Педагогічна думка, 2008. - 254 с.
19. Паладь С.Л. Клубне об'єднання в школі як виховний феномен / [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://refs.co.ua/64106-Klubnoe_ob_edinenie_v_shkole_kak_vospitatel_nyiy_fenomen.html
20. Пономарьова Г. Ф. Нові технології навчання та виховання : опор. конспект лекцій / Пономарьова Г. Ф., Бабакіна О. О., Беляєв С. Б. ; Голов. упр. освіти і науки Харк. облдержадмін., Комун. закл. "Харк. гуманіт.-пед. акад." Харк. облради. - Х. : Захаренко В. В. [вид.], 2012. - 127 с.
21. Практична педагогіка виховання: посібник з теорії та методики виховання / Ред. М.Ю. Красовицький, Упоряд. Г.І. Іванюк. - Київ ; Івано-Франківськ : Плай, 2000. - 218 с.
22. Превентивне виховання учнівської молоді: інноваційні технології : навч.-метод. посіб. / Т. Д. Дем'янюк [та ін.] ; Ін-т інновац. технологій і змісту освіти, Н.-д. лаб. інновац. виховних технологій Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту,

- Навч.-метод. центр відділу освіти Березнів. райдержадмін. - К. ; Рівне : Волинські обереги, 2006. - 360 с.
23. Психологічні особливості ефективності виховних технологій: Моно-графія / Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка; За заг. ред. М. Савчина. – Дрогобич: Коло, 2005. – 184 с.
24. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. / Герман Константинович Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – Т.2. – 816 с.
25. Сисоєва, С. О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки: навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів / С. Сисоєва, І. Соколова ; М-во освіти і науки України. - Київ : Центр учбової літератури, 2003. - 308 с.
26. Сорока Г. І. Сучасні виховні системи та технології: Навч.-метод. посіб. / Г. І. Сорока; Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Ін-т післядиплом. освіти. – Х.: Ранок, 2002. – 128 с.
27. Стрілець С. І. Інновації у вищій педагогічній освіті: теорія і практика : навч. посіб. для студентів ВНЗ / Стрілець С. І. ; Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. - Чернігів : Лозовий В. М. [вид.], 2013. - 507 с.
28. Сухомлинський В.О. О воспитании. – М., 1973. – С. 117-119.
29. Сучасні технології в освіті / уклад. І. П. Моїсєєва, Н. Д. Грудініна ; наук. ред. Т. Ф. Букшина ; АПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського, Маріуп. держ. гуманіт. ун-т. - К. : [б. и.], 2005 .
30. Трухін І. Психолого-технологічні основи шкільного виховання: Навч. посіб. / Ігор Трухін, Олександр Шпак; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – Дрогобич: Вимір, 2003. – 404 с.
31. Фіцула М. М. Педагогіка: загальні засади педагогіки. Теорія освіти і навчання (дидактика). Теорія виховання. Школознавство. З історії педагогіки : посібник / М. М. Фіцула. - Київ : Академія, 2000. - 542 с.
32. Якса Н. В. Педагогічні теорії, системи й технології. Загальні основи педагогіки, дидактика, теорія виховання : курс лекцій / Н. В. Якса ; Житомирський держ. ун-т ім. Івана Франка. - 2-ге вид., доп. і переробл. - Житомир : 2005. - 251 с.